

HISTORIJSKA GRAĐA

UDK 657.332 (497.6) SARAJEVO "1878/1918"
Historijska građa

ZAPISNIK O PREDAJI TURSKE DRŽAVNE BLAGAJNE U SARAJEVU PO OKUPACIJI AUSTRO-UGARSKE*¹

Hana Younis
Institut za istoriju, Sarajevo

Apstrakt: U ovom radu skreće se pažnja na Zapisnik o predaji Turske državne blagajne austrougarskim vlastima, koja je obavljena 22. i 23. augusta 1878. godine. Ovaj dokument, zasigurno, upotpunjuje dosadašnja istraživanja o finansijskoj situaciji u Bosanskom vilajetu, te pruža uvid u način preuzimanja administrativnih ovlasti od strane okupacione austro-ugarske uprave. Pored toga, jasno ukazuje da je Bosna kao najzapadnija pokrajina Osmanskog carstva imala aktivnu ulogu u vanjskoj trgovini, tako da je u monetarnom sistemu pred okupaciju u opticaju bio prisutan pored osmanskog, italijanski, belgijski, engleski, ruski i austrijski novac. Također, pruža uvid u dodatna sredstva kojima se budžet punio, poput prodaje šume ili položenih depozita, daje precizne informacije o stanju državne blagajne, te otvara mogućnost provjere finansijskih podataka kojima smo do sada raspolagali.

Ključne riječi: Državna blagajna, ekonomija, finansije, okupacija, Osman-sko carstvo, Austro-Ugarska monarhija.

Abstract: This paper draws attention to the Minutes on the Handover of Turkish State Treasury to Austro-Hungarian authorities carried out on the 22 and 23 August 1878. This document undoubtedly adds valuable data to the research conducted so far on the financial situation in the Bosnian Vilayet and offers an insight into the method of transfer of administrative powers applied by Austro-Hungarian administration. It also clearly indi-

---

¹*Naziv *Turska državna blagajna* preuzet je sa originalnog dokumenta.

cates that Bosnia, as the western-most province of Ottoman Empire, played an active role in foreign trade, so that prior to its occupation, Italian, Belgian, English and Austrian currencies were in circulation in the monetary system of the country alongside the Ottoman currency. Likewise, it provides an insight into the additional funds the country's budget was filled with, such as the sale of forests or deposits were kept in banks, which altogether gives more precise information on the state treasury and offers the possibility of verification of financial data we used to have at our disposal.

Key words: *State treasury, economy, finances, occupation, Ottoman Empire, Austro-Hungarian Monarchy.*

Devetnaesto stoljeće karakteristično je po slabljenju Osmanskog carstva kako na vojno-političkom tako i finansijskom planu. Ekonomska situacija u Osmanskom carstvu tokom cijelog 19. stoljeća bila je veoma loša.² Pored nepovoljnih trgovačkih ugovora,³ izrazito liberalne carinske stope, Carstvo su pogađali i neprestani ustanci i nemiri u pokrajinama. Ova situacija neminovno se reflektovala na sve pokrajine u Carstvu, pa tako i Bosanski ejalet. Političko-ekonomska kriza je, za Bosnu i Hercegovinu, kulminirala na Berlinskom kongresu, kada je članom XXV ovoga ugovora Austro-Ugarska dobila pravo da njenu teritoriju okupira i njome upravlja. Vijesti o mogućoj austrijskoj okupaciji u Bosni izazvale su velika negodovanja, nakon čega je stanovništvo organizovalo Narodni odbor,⁴ koji je otvoreno počeo sa pripremama za otpor najavljenjnoj okupaciji. Zbog oružanog otpora okupaciji stiče se dojam da se primopredaja institucionalnih nadležnosti odvijala uglavnom prisilno. Međutim, pred nama je jedan dokument koji ukazuje na činjenicu da je prijenos vlasti u nekim segmentima tekao u potpunom miru, te da su za razliku od domaćeg stanovništva pred-

---

² Napomenut ćemo da se Osmansko carstvo iz godine u godinu sve više zaduživalo, do trenutka kada dolazi do proglašenja državnog bankrota 1875. godine. *Historija Osmanske države i civilizacije*, Sarajevo, Orijentalni institut, IRCICA, 2004, 115.

³ Godine 1838. Osmansko carstvo je potpisalo izuzetno nepovoljan trgovački ugovor sa Engleskom. Ovim ugovorom Engleska je dobila mnoge povlastice u oblasti trgovine. *Historija Osmanske države i civilizacije*, Sarajevo, Orijentalni institut, IRCICA, 2004, 110.

⁴ Vidi: Naučni skup *Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine u Bosni i Hercegovini*, Posebna izdanja ANUBiH, knjiga 43, Odjeljenje društvenih nauka: knj. 8, Sarajevo, 1979; Hamdija Kreševljaković, *Izabrana djela IV*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1991; Mustafa Imamović, *Pravni položaj i unutrašnje-politički razvitak BiH od 1878-1914*, BKC, Sarajevo; 1997.

stavnici osmanske vlasti vršili primopredaju ovlasti prema svim propisima i u skladu sa zvaničnom politikom i potpisanim Berlinskim ugovorom.

U Zbirci otkupa i poklona Arhiva Bosne i Hercegovine nalazi se *Zapisnik o predaji turske blagajne* prilikom preuzimanja administrativnih ovlasti od strane austro-ugarske uprave.⁵ Dokument je pisan ručno, bosanskim jezikom, na latinici, i sastoji se iz četiri stranice. Na posljednjoj stranici nalaze se dva lična, mala, okrugla pečata u kojima su na osmanskom jeziku napisana imena predavatelja ove blagajne. Zapisnik sadrži detaljan iznos novca pronađenog u kasi, njegovo porijeklo i vrstu, kao i ostale vrijednosti koje su se nalazile u njoj.

Državna blagajna u Sarajevu nalazila se desno od ulaza u Konak, a otvorena je po nalogu Carsko-kraljevskog zapovjedništva XIII vojnog zbora, čiji je predstavnik bio Kosta Horman. Iz uvoda Zapisnika vidimo da je predaja obavljena službeno 22. augusta 1878. godine, u prisustvu Galib-efendije, finansijskog savjetnika, Hadži Abdi-age, blagajničara državne kase, i Uzeir-efendije, blagajničkog pisara. Tek nakon dolaska ovih osmanskih činovnika, čiji je rad bio direktno povezan sa državnom kasom, otvaranje blagajne je moglo započeti. Kompletna procedura prebrojavanja novca trajala je dva dana. U kasi je, pored ostalog, pronađen novac koji je skupljen u ime ratnog poreza u toku rusko-turskog rata, a koji nije bio zabilježen u računima. Pored državnog novca, u grošima, u kasi je bilo i rublji, cvanciga, međžidija, misir, carski novac i medalje u srebru, dok su u zlatu bile lire, austrijski dukati, napoleon-dori i engleski novac. U blagajni su pronađene i razne vrijednosti – poput medalja III, IV i V reda, kao i depozit koji je Jeftanović⁶ položio 1875. godine u ime Despota efendije. Nažalost, nema detalja o tome zbog čega je ovaj depozit položen. Za razliku od tog depozita jamčevina Solomona Izraelovića, u iznosu od 129 lira ostavljena je u ime kupljene državne šume.

Sadržaj državne blagajne jedan je od pokazatelja u kakvoj se finansijskoj situaciji nalazila Bosna kao najzapadnija pokrajina Osmanskog carstva. Monetarni problem, stalno prisutan u ekonomskom sistemu Osmanskog carstva, doveo je do slabljenja vrijednosti domaće valute i sve prisutnijih stranih valuta u svakodnevnom opticaju. To nam potvrđuje i ovaj Zapisnik iz koga vidimo da je pred okupaciju u Bosanskom vilajetu pored osmanskog, u prometu bio: italijanski, belgijski, engleski, ruski i austrijski novac.

U dosadašnjoj literaturi finansijska situacija u Bosni uglavnom se analizirala kroz izvještaje stranaca koji su se nalazili u Bosanskom vilajetu. Tako je Ibrahim Te-

---

⁵ Arhiv BiH, ZOP-2 dokument br. 16.

⁶ Pretpostavljamo da se radi o Manojlu ili Gligoriju Jeftanoviću, ocu ili sinu iz ugledne trgovačke porodice u Sarajevu.

pić, analizirajući ruske izvore, naveo da su “Moskovskie vedomosti” prenijele dopis iz “Wiener Tagblatt-a” o konfiskaciji državne blagajne navodeći da je u njoj pronađeno “samo 180 000 kuruša u turskim asignacijama, koje pokriva Osmanska banka, ali je zato nađena cijela gomila (oko 2,5 mil.) kaima, koje su puštene u opticaj po prinudnom kursu od strane Bosanske nacionalne vlade. U zlatu su nađene samo 3,5 lire.”⁷ Interesantno je da i Hamdija Kreševljaković navodi da je u državnoj blagajni “nađeno oko 180.000 groša i preko 2 i po miliona groša kaima.”⁸

Stoga smatramo da dokument koji je pred nama, nesumnjivo, upotpunjuje dosadašnja saznanja o finansijskom stanju Bosne pred Austro-Ugarsku okupaciju, te omogućava precizan uvid u stanje i način primopredaje državne blagajne u Sarajevu.

Zapisnik

*Sastavljen u Sarajevu dna 21 kolovoza 1878. po nalogu
ck. Zapovjedništva XIII vojnoga zbora*

*Prisutni
podpisani*

Predmet

jest predaja i preuzimanje turske državne blagajne pohranjene desno od ulaza u konaku.

Pošto je civilni i vojnički guverner vilajeta Bosne Hafiz paša odklonio od sebe prisustvovanje kod predaje iste državne turske kase, to se jučer ovom predajom započeti moglo nije, nego se na danas u tu svrhu prizvana gospoda činovnici otomanske vlade koji su dosle obavljali računarske i blagajničke poslove i to: Galib efendija financialni savjetnik, Hadži Abdi aga državni blagajnik i Uzeir efendija blagajnički pisar.

Otvorivši prvetno blagajnički pristupi povjerenstvo k predaji, koja bude obavljena sljedećim načinom.

---

⁷ Ibrahim Tepić, “O finansijskom položaju BiH u sastavu Osmanskog carstva od 50-tih do 70-tih godina XIX stoljeća u svjetlu ruskih izvora”, *Prilozi, Institut za istoriju u Sarajevu*, br. 37, Sarajevo, 2008, 27-28. Uporedimo li ove podatke sa podacima iz dokumenta koji je pred nama uvidjet ćemo da su ovi podaci nepotpuni i neprecizni. Navest ćemo samo primjer zlatnog novca za koji se u navedenom izvještaju tvrdi da su pronađene samo 3,5 lire u zlatu. Ako saberemo zlatne lire, navedene u Zapisniku, vidjet ćemo da je u blagajni bilo ukupno 278 zlatnih lira.

⁸ Hamdija Kreševljaković, navedeno djelo, 115.

Prije svega nadjeno je u blagajni u posebnom omotu novac, što ga je Fazli paša za trajanje tursko-ruskog rata sakupljivao u ime ratnog prireza. Taj novac nigdje nije u računih zabilježen a sastoji iz sljedećeg novca u kaimah i to:

57 komada po	100 grošah	5700 grošah
41	50	2050
111	20	2220
110	10	1100
jedan paket sa kaimah po	100, 50, 20 i 10 grošah	500
33 komadah po	5 groša	165
4 po	1 groš	4
ukupno		11.739

Slovom jedanaest hiljadah sedam sto trideset i devet grošah u kaimah, izdanih po otomanskoj banci

U državnoj kasi pronadjen je zatim sljedeći u računih izkazani državni novac i to:

A u kaimah			
11 paketa u svakom	1000 komadah svaki po	100 grošah	1.100000gr.
5	100	100	50.000
6	1000	50	300.000
5	100	50	25.000
9 ½	1000	20	190.000
4	po 10000 grošah i kajmah po	100 i po	
		50 grošah	40000
1 paket	100 komadah po	100 grošah	10000
1	100 po	50 i po 100 grošah	8000
8 paketa	svaki sa 1000 grošah	u raznih kaimah	8000
300 komadah po	5 grošah		15000
u sitnih kaimah	po groša		6933
ukupno			<hr/> 1.739.433

Grošah velim jedan milijun sedam sto trideset i devet hiljada četiri sto i trideset i tri grošah u kaimah otomanske banke.

Pošto je ovim poslovanjem potrošen cio dan te je već noć nastupila , odredjen je nastavak predaje i primanja srebrenog i zlatnog novca na dan 23 kolovoza t.g.

Nastavak

Dna 23. Kolovoza 1878.

Nadjeno je u državnoj blagajni nadalje:

		<u>B u srebru</u>	
U komadih po	5 i po ½ groša zatim po 1 i po ½ groša		
	ukupno		48.819 ½ groša
dvije kese svaka po	5000 grošah		10.000
nadalje u raznijih komadih			33
	i		90
zatim u rubljah i raznom ruskom novcu			442 ½ rublji
medjidijah turskih	(svaki komad 20 grošah)		431 ½ medjedije
	i		375
U cvancigah austrijskih			30 ½ cvancige
nadalje jedan misir			1 misir
			1 engleski
	i		šiling
u posebnom omotu	22 medžidije, 3 čerska i groša dakle		
ukupno			459 ½ groša
napokon još			1 groš i 70 parah

		<u>C u zlatu</u>	
a) turskih liraz	6 komadah po	5 liraz	30 liraz
	73	1	73
	93	½	46 ½
	194	¼	48 ½
			198 liraz
b) jedna vrećica sa lirami po 1 lira, ½ lire			
	i ¼ lire	ukupno	110
c) u liraz koje stavismo k onima pod a)			70
d) u dukatih austrijskih			11 dukatah
		i opet	130
e) u napoleoniorih			2 ½ kom
f) u englezkih konverzignih			2

Tim bude zapisnik zaključen pročitán i podpisan.

U Sarajevu 23. kolovoza 1878

Predavatelj
Ovjerio zastupnik defterdara⁹
Galib - Seid Izet Abdullah¹⁰
provjerio Uzeir-efendija

primatelj
Kosta Horman
Kr. Vlasti perovodja
kao povjerenik

MINUTES ON THE HANDOVER OF TURKISH STATE TREASURY IN SARAJEVO AFTER THE AUSTRO-HUNGARIAN OCCUPATION

Hana Younis

Summary

Minutes on the Handover of Turkish State Treasury to Austro-Hungarian authorities adds to the data we had so far about the financial situation in Bosnia before the 1878 occupation, and offers an insight into the method of transfer of administrative powers applied by Austro-Hungarian administration. It also clearly indicates that Bosnia, as the western-most province of Ottoman Empire, played an active role in foreign trade, so that prior to its occupation, Italian, Belgian, English and Austrian currencies were in circulation in the monetary system of the country alongside the Ottoman currency. Likewise, it provides an insight into the additional funds the country's budget was filled with, such as the sale of forests or deposits were kept in banks, which altogether gives more precise information on the state treasury and offers the possibility of verification of financial data we used to have at our disposal ■

---

⁹ Defterdar je šef finansija jednog vilajeta. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1966, 606.

¹⁰ Imena se nalaze u malom, okruglom, ličnom štembilju, a pisani su arapskim pismom.